

L'exèrcit no pot dominar els 'narcos'

El desplegament d'uns 25.000 policies federals i militars arreu del país per a eradicar la violència del narcotràfic no ha intimidat els traficants mexicans; més aviat al contrari. La prova és que aquests darrers mesos han augmentat la capacitat tecnològica i no han dubtat a enfrontar-se amb una violència com més va més sofisticada a les forces federals. Malgrat tot, el president mexicà, Felipe Calderón, continua escampant la seva retòrica triomfalista: "Estem marcant molts gols al narcotràfic", anunciava radiant a principi d'any. Però el fet és que si ens atenem a l'evolució de les darreres setmanes, el *partit* de Calderón cada vegada és més difícil. "El president ha engegat una guerra que no existia. Cada dia moren a Mèxic una mitjana de vuit persones per la violència del narcotràfic, i la xifra creix", sosté Adalberto Santana, investigador de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic i autor del llibre *El narcotràfic en América Latina*.

Les imatges del tiroteig entre forces de seguretat de l'estat i sicaris del càrtel de Tijuana a pocs metres d'una escola de preescolar, que van fer la volta al món a final de gener, són només una mostra de l'espiral de violència que viu el país. Per al govern, aquest augment palpable dels enfrontaments entre ambdós bàndols són una mostra de la creixent implicació de les institucions en la lluita per a eradicar el crim organitzat. De fet, des de l'arribada de Felipe Calderón a Los Pinos han estat detingudes més de 4.500 persones relacionades amb el tràfic de droga. Però també les baixes es van disparar fins a 2.500 morts només l'any passat, una dada que les autoritats justifiquen amb l'argument que "ara es combat la delinqüència organitzada", a diferència de la passivitat de governs precedents.

Una de les zones més *calentes* en aquest conflicte és la frontera entre Mèxic i els Estats Units, punt per on passen la majoria de les drogues que tenen el mercat nord-americà com

Vuit persones moren cada dia a Mèxic a causa de la violència dels narcotraficants. El president mexicà, Felipe Calderón, va prometre eliminar els càrtels de la droga que operen al país, però fins ara, tot i l'augment dels efectius, la intervenció de l'exèrcit només ha servit per a engegar una espiral de violència que sembla no tenir fi.

a destinació, i base des d'on operen algunes dels càrtels més forts del país, com els de Juárez, Tijuana o Sinaloa. A Ciudad Juárez, per exemple, més de mig centenar de persones han estat assassinades des que va començar l'any. "El càrtel de Juárez és més fort que mai", advertia fa poques setmanes a la revista mexicana *Proceso* John Riley, agent de l'agència federal antidroga del govern dels Estats Units destinat a la ciutat fronterera d'El Paso, Texas. Els Estats Units miren amb recel des de fa anys les autoritats mexicanes, que consideren incapaces d'aturar l'entrada d'estupefaents. Potser per això, i per la por que desporten les incursions –cada vegada més freqüents– de sicaris mexicans com els Zetas a ciutats nord-americanes properes a la frontera, com El Paso, Houston o Dallas, l'executiu de George Bush pretén donar més de 1.400 milions de dòlars (uns 920 milions d'euros) a Mèxic durant els

anys vinents. L'objectiu, proporcionar mitjans més eficaços contra el narcotràfic. Aquest acord bilateral, batejat amb el nom d'*iniciativa Mérida*, ha aixecat les protestes de diversos sectors de l'oposició al govern Calderón, perquè consideren que significarà una "violació de la sobirania del país".

La implicació de l'exèrcit. La intensificació de les relacions entre els executius dels Estats Units i Mèxic expliquen també un dels cavalls de batalla de la política antidroga del govern: la implicació creixent dels militars per a combatre el crim organitzat. La mesura havia de ser temporal, però s'allargarà pel cap baix fins al 2012, després de l'aprovació, a final de gener, d'un decret presidencial que confirma l'exèrcit mexicà com el principal actiu en la lluita contra els càrtels. La irrupció dels militars en unes funcions de seguretat pública per a les quals no estan preparats ha causat desconcert entre bona part del cos, i ha fet créixer les denúncies de diversos moviments socials del país, a més d'alguns organismes internacionals. Per exemple, Human Rights Watch, que ha acusat les forces armades de "violiar els drets humans" mentre exercien funcions de seguretat pública.

Sigui com sigui, la participació dels militars en la guerra contra el narcotràfic és més aviat una mesura d'emergència de resultes de la ineficàcia policíaca d'aquests darrers anys, que ha permès als càrtels mexicans d'ampliar notablement els seus recursos, que cada vegada són més sofisticats. Luis A. Astorga, especialista en narcotràfic i titular de la càtedra de la UNESCO en transformacions econòmiques i socials relacionades amb el tràfic de droga, creu que la descoordinació entre les diverses policies converteix les forces armades "en l'arma més efectiva per a lluitar contra el crim organitzat".

Tot amb tot, hi ha un altre aspecte que preocupa molt l'executiu conservador: les deserccions a les forces armades. Durant el mandat anterior de

Un soldat de l'exèrcit mexicà observa el cos d'un home assassinat pels narcotraficants a Mazatlán, a l'oest de Mèxic, l'abril de l'any passat.

Vicente Fox, entre 100.000 i 150.000 militars van abandonar l'exèrcit mexicà, i l'any passat n'hi hagué 18.000. El govern de Felipe Calderón és conscient que alguns d'aquests desertors acaben militant en organitzacions criminals. Per posar-hi fre, el president ha anunciat que endurirà les sancions contra els membres de les forces armades que provin de fugir, alhora que ha promès nous incentius econòmics als militars i a les seves famílies. En un negoci que per a alguns experts deixa cada any uns beneficis d'uns 100.000 milions de dòlars (uns 65.000 milions d'euros) només als EUA, és difícil de no sentir-s'hi atret. Segons un informe oficial del govern nord-americà presentat al setembre passat, els càrtels de droga mexicans poden arribar a ingressar 23.000 milions de dòlars anuals (més de 15.000 milions d'euros) en concepte de vendes d'estupefaents al país veí. "Amb aquestes xifres, molts soldats abandonen

l'exèrcit en cerca d'un sou millor", assegura Pablo Monsalvo, professor de la Universitat Iberoamericana de Mèxic i expert en seguretat pública. "El narcotràfic és un negoci que, malgrat ser perillós, és molt rendible i atractiu, i això fa que molta gent s'hi dediqui", lamenta el Dr. Santana.

Un futur incert. A l'executiu conservador se li acumulen els problemes, no tan sols per les desercions de militars i per la inexperiència de les forces armades en la lluita contra el crim organitzat, sinó també per la fortalesa cada vegada més gran dels càrtels mexicans. La secretaria de Seguretat Pública federal reconeixia en un informe confidencial recent que la guerra *sense treva* decretada pel govern Calderón arriba en un moment en què aquests grups disposen d'un arsenal amb un gran poder destructor. A més, han ampliat la xarxa delictiva a regions com Sud-amèrica o Europa,

per consolidar els mercats de consum d'estupefaents.

Ara com ara, el president continua obsessionat a enfrontar-se directament als sicaris, alhora que és conscient que en un problema d'abast planetari com el narcotràfic, la solució no és només la via policíaca. Tanmateix, el fet és que a Mèxic les organitzacions criminals gaudeixen d'una considerable força i suport social, i dominen algunes zones rurals, principalment en estats com Chihuahua, Michoacán o Sinaloa. A més, no semblen ressentir-se de la pressió creixent de la policia federal i l'exèrcit. Tot això, afegit a la incògnita a l'entorn d'unes forces armades que tenen cada vegada més pes polític, i a la connivència d'alguns polítics mexicans amb els narcotraficants, dibuixa un panorama força complicat.

Albert Alonso
Mèxic